

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN BİLİMSEL DAVRANIŞLARI
KAZANDIRMA YÖNÜNDEN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ***

Arş. Gör. Hasan H. SAHAN**

ÖZET

Sosyal bilgiler dersi içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilir özellikte olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma, betimsel nitelikte bir araştırmadır.

1999-2000 öğretim yılının II. yarısında Balıkesir İli ve ilçelerinde görev yapan 3570 sınıf öğretmeni ve 155 sosyal bilgiler öğretmeni çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir. Geliştirilen anket, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamına, sınıf öğretmenlerinin ise 357'sine uygulanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerini yansıtan verilerin analizinde frekans, yüzde, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, uygun şekilde tablolaştırılmış ve yorumları yapılmıştır. Bulgulardan hareketle çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel Davranış, Sosyal Bilgiler, Değerlendirme

**EVALUATION OF SOCIAL STUDIES FROM TEACHERS'
POINTS OF VIEW IN TERMS OF GETTING SCIENTIFIC
BEHAVIOURS GAINED**

ABSTRACT

In this study it was aimed to identify whether the content of social studies and the activities carried out have the characteristics which make students gain scientific behaviours or not.

There were a total number of 3570 class teachers and 155 teacher subjects of social studies in Balıkesir and vicinity during the second term of 1999-2000. The questionnaire prepared was administered to all of the teachers of social studies and to 357 classroom teachers.

* Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

** Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

For the analysis of data, percentages, frequencies, t-test and variance analysis were used. Data analyzed were tabulated, pedagogical implications of the findings and implications for further study were also given.

Key Words: Scientific Behaviours, Social Studies, Evaluation

GİRİŞ

Çağımızın temel özelliği bilim çağı olması ve bilginin akıl almaz bir hızla yayılmasıdır. Bilim, basit bir tanımla açıklanan etkinlikten çok karmaşık bir olaydır. Bilim, çoğu kez bir bilgi birikimi ya da düzenli güvenilir bilgi olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bilimin özünde gerçeği bulmaya ve dünyayı açıklamaya yönelik bir arayış söz konusudur. Bu noktada, bilimin asıl özelliği, ortaya konmuş bilimsel bilgiler değil, bilgiyi üretmede bir yöntem oluşudur (Yıldırım, 1999: 3).

Yüzyılın en değerli kaynağı; bilinmeyeni arayan ve üretileneyi üreten bilimsel davranıştır. Bilimsel davranış ancak, inanç, düşünce ve girişim özgürlüklerinin var olduğu ve bilime gereken değerin verildiği bir ortamda gelişebilmektedir. Aksi halde, bilimin ürünü olan bilgi anlaşılmadan transfer edilmekte ve kullanılmaktadır. Bu noktada, bilimsel davranışlar, bilgi üretmenin yanında bilgi tüketmede de büyük önem taşımaktadır. Buradan hareketle, sadece bilim adamlarının değil, çağdaş her insanın bilimsel davranışlara sahip olması gerektiği söylenebilir.

Karasar, bilimsel davranışları "problem çözmeyi, bilim üretmeyi, kısaca, araştırma teknik yeterliklerini uygulamaya aktarmayı kolaylaştıran araştırmacı düşünce ve davranışlar" olarak tanımlamaktadır (1994: 47).

Çocuk ve gençlerin çağdaş bireyler olarak yetiştirilmesi için onlara, özgür ve bilimsel düşünmenin yollarının ilköğretimden başlayarak öğretilmesi gerekmektedir. Çünkü, bireylerin temel davranışları kazandıkları eğitim kurumları ilköğretim okullarıdır.

İlköğretim bu görev ve sorumluluğunu çeşitli dersler aracılığı ile yerine getirir. Bu derslerden biri de, sosyal bilgiler dersi. Sosyal bilgiler dersi,

"temel eğitimin 4. 5. 6. ve 7. sınıflarında, bireyin iyi vatandaş olarak yetişmesini, içinde yaşadığı çevreyi tanınmasını, karşılaştığı sosyal problemleri çözmesini sağlayacak temel bilgi ve genel kültür kazandırmakla yükümlü derstir" (Kılıç, 1996: 30).

Sosyal bilgiler dersi kapsamında bireye kazandırılması gereken davranışlar incelendiğinde, bunların bilimsel davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin belirlenen hedeflerine ulaşılabilmesi için ders içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilir özelliklere sahip olması gerekir. Bu noktadan hareketle, sosyal bilgiler ders içeriğinin ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilir özellikte olup olmadığı belirlenmelidir.

Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgiler ders içeriği ile yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilir özellikte olup olmadığını belirlemek bu çalışmanın temel amacı olarak benimsenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler Dersinin;

- a) içeriği,
- b) ders içi etkinlikleri,
- c) ders dışı etkinlikleri,
- d) ailelerle ortaklaşa yapılan etkinlikleri,
- e) çevre ile ortaklaşa yapılan etkinlikleri bilimsel davranışları

kazandırabilir nitelikte midir?

2. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler ders içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilir özelliklere sahip olma durumlarına ilişkin görüşlerini;

- a) cinsiyet,
- b) branş,
- c) kıdem,

d) en son mezun olunan okul değişkenleri etkilemekte midir?

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma ile, bilimsel davranışları kazandırmada karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine yönelik öneriler sunulabilir. Bu önerilerin sosyal bilgiler dersi programının geliştirilmesine ışık tutması umulmaktadır. Çalışmanın, bireylerin bilimsel davranışlara sahip olarak yetiştirilmesine dolayısıyla bilimsel davranışları alışkanlık haline getirmiş bir toplumun oluşturulmasına katkı getirmesi beklenmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, sosyal bilgiler ders içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilir özelliklere sahip olma derecelerinin belirlenmesi ile sınırlıdır.

2. Araştırma, 1999-2000 öğretim yılında Balıkesir İli ve ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinden örneklem olarak belirlenenlerin görüşleri ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Mevcut durumun tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışma, betimsel nitelikte bir araştırmadır. Araştırma evreni, 1999-2000 öğretim yılının II. döneminde Balıkesir İli ve ilçelerinde görev yapan 3570 sınıf öğretmeni ile 155 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tümü ve sınıf öğretmenlerinin tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen %10'u araştırmanın örneklemini olarak tespit edilmiştir.

Araştırma amacına yönelik verilerin toplanması için bir anket formu geliştirilmiştir. Anket, sosyal bilgiler dersi kapsamında bireylere kazandırılması uygun olduğu düşünülen 32 bilimsel davranış ifadesi ile; öğretmenlerin, içeriğin ve etkinliklerin bu davranışları kazandırabilir özellikte olup olmadığına yönelik görüşlerini ifade edebileceği "evet", "kısmen" ve "hayır" seçeneklerini kapsamaktadır.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiş, verilerin analizinde frekans, yüzde, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, amaçlar çerçevesinde elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Kişisel Özelliklerle İlgili Bilgiler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyete, branşa, kıdeme ve en son mezun oldukları okula göre dağılımları Tablo 1 'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Kişisel Bilgiler

		/	%
Cinsiyet	Bay	281	64,6
	Bayan	154	35,4
	Toplam	435	100,0
Branş	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	126	29,0
	Sınıf Öğretmeni	309	71,0
	Toplam	435	100,0
Kıdem	0-5	42	9,7
	6-10	41	9,4
	11-15	47	10,8
	16-20	73	16,8
	20-üzeri	232	53,3
	Toplam	435	100,0
En Son Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	68	15,6
	Eğitim Enstitüsü	158	36,3
	Öğretmen Okulu	53	12,2
	Eğitim Yüksek Ok.	32	7,4
	Farklı Fakülte	40	9,2
	Açıköğretim Fak.	84	19,3
Toplam	435	100,0	

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların yaklaşık beşte üçü (%64.6) bay, yaklaşık beşte ikisi de (35.4) bayandır. Örneklem grubunun %71'i Sınıf Öğretmeni, %29'u ise Sosyal Bilgiler öğretmenidir. 20-üzeri yıl kıdeme sahip öğretmenler (%53.3) diğer kıdem derecelerindeki öğretmenlere göre daha fazladır. %16.8 ile 16-20 yıl kıdeme sahip olan öğretmenler ikinci sırada yer

H.H.ŞAHAN/ SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN BİLİMSEL

almaktadır. 11-15 yıl kıdeme sahip olan öğretmenler bu sıralamada (%10.8) üçüncü sıradadır. Örneklem grubunda yer alan öğretmenler, en son mezun oldukları okulların oranı öncelik sırasına göre sıralandığında, ilk sırada %36.3 ile Eğitim Enstitüsü mezunları yer almaktadır. Bunu sırasıyla; (%19.3) Açıköğretim Fakültesi mezunları, (%15.6) Eğitim Fakültesi mezunları, (%12.2) Öğretmen Okulu mezunları, (%9.2) Farklı Fakülten mezun olanlar (%7.4) ve Eğitim Yüksek Okulu mezunları izlemektedir.

Sosyal Bilgiler Ders İçeriği ve Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları

Kazandırabilir Özelliklere Sahip Olma Durumları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, içerikte yer alan konuların bilimsel davranışları kazandırabilir özelliklere sahip olup olmadıklarına ilişkin görüşleri Tablo 2'de verilmektedir.

**Tablo 2.İçerikte Yer Alan Konuların Bilimsel Davranışları
Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma Durumları**

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		F	%	/	%	/	%	f	%
Cinsiyet	Bay	85	30.1	129	45.9	67	24.0	281	64.6
	Bayan	51	33.1	70	45.5	33	21.4	154	35.4
	Toplam	136	31.2	199	45.8	100	23.0	435	100.0
Branş	Sosyal Bil. Öğret.	29	22.5	60	47.8	37	29.7	126	29.0
	Sınıf Öğret.	107	34.7	139	44.9	63	20.4	309	71.0
	Toplam	136	31.2	199	45.8	100	23.0	435	100.0
Kıdem	0-5 yıl	10	23.8	22	52.4	10	23.8	42	9.7
	6-10 yıl	10	24.4	19	46.3	12	29.3	41	9.4
	11-15 yıl	13	27.7	22	46.8	12	25.5	47	10.8
	16-20 yıl	19	26.0	36	49.3	18	24.7	73	16.8
	20-Üzeri yıl	84	36.2	100	43.1	48	20.7	232	53.3
	Toplam	136	31.2	199	45.8	100	23.0	435	100.0
En Son Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	15	22.1	33	48.5	20	29.4	68	15.6
	Eğitim Enstitüsü	49	31.0	70	44.3	39	24.7	158	36.3
	öğretmen Okulu	21	39.6	24	45.3	8	15.1	53	12.2
	Eğitim Yük Ok.	11	34.3	15	46.9	6	18.8	32	7.4
	Farklı Fakülte	12	30.0	19	47.5	9	22.5	40	9.2
	Açıköğretim Fak.	28	33.3	38	45.2	18	21.5	84	19.3
Toplam	136	31.2	199	45.8	100	23.0	435	100.0	

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık yarısı (%45.8) içerikte yer alan konuların bilimsel davranışları kazandırabilecek

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

özelliklere "kısmen" sahip olduğunu, %23'ü ise sahip olmadığını ifade etmektedir. Öğretmenlerin ancak %31.2'si içerikte yer alan konuların bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olduğunu düşünmektedir. Sosyal bilgiler ders içeriğinin "kısmen" yeterli olması ve programın uygulanması sırasındaki olası kayıplar dikkate alındığında, öğrencilerin hedeflerde belirtilen bilimsel davranışlara istenen düzeyde sahip olamayacağı söylenebilir.

Kılıç (1996) ve Anıl'm (1999) yaptığı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler programlarının değerlendirildiği bu çalışmalarda içeriğin amaçları gerçekleştirebilecek özelliklere "kısmen" sahip olduğu belirlenmiştir (Kılıç, 1996:32; Anıl, 1999:60).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ders içi etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma durumlarına ilişkin görüşleri Tablo 3 'te sunulmaktadır.

Tablo 3. Ders İçi Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma Durumları

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		F	%	F	%	/	%	/	%
Cinsiyet	Bay	84	29.8	132	47.1	65	23.1	281	64.6
	Bayan	49	31.9	73	47.4	32	20.7	154	35.4
	Toplam	133	30.6	205	47.1	97	22.3	435	100.0
Branş	Sosyal Bil. Öğret.	32	25.4	62	49.2	32	25.4	126	29.0
	Sınıf Öğret.	101	32.7	143	46.2	65	21.1	309	71.0
	Toplam	133	30.6	205	47.1	97	22.3	435	100.0
Kıdem	0-5 yıl	10	23.8	17	40.5	15	35.7	42	9.7
	6-10 yıl	12	29.3	22	53.6	7	17.1	41	9.4
	11-15 yıl	15	31.9	24	51.1	8	17.0	47	10.8
	16-20 yıl	17	23.3	37	50.7	19	26.0	73	16.8
	20-Üzeri yıl	79	34.0	105	45.3	48	20.7	232	53.3
	Toplam	133	30.6	205	47.1	97	22.3	435	100.0
En Son Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	17	25.0	34	50.0	17	25.0	68	15.6
	Eğitim Enstitüsü	49	31.0	73	46.2	36	22.8	158	36.3
	Öğretmen Okulu	18	34.0	23	43.4	12	22.6	53	12.2
	Eğitim Yük. Ok..	11	34.4	14	43.7	7	21.9	32	7.4
	Farklı Fakülte	12	30.0	19	47.5	9	22.5	40	9.2
	Açıköğretim Fak.	26	31.0	42	50.0	16	19.0	84	19.3
Toplam	133	30.6	205	47.1	97	22.3	435	100.0	

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakınının (%47.1) ders içi etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek

H.H.ŞAHAN/ SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN BİLİMSEL

özelliklere "kısmen" sahip olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Örneklem grubunun %30.6'sı ders içi etkinliklerin ilgili özelliğe sahip olduğunu ifade ederken, %22.3'ü ise ders içi etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olmadığı görüşünde birleşmektedirler.

Yapılan araştırmalarda Sosyal Bilgiler dersinde büyük oranda geleneksel yöntemlerin kullanıldığı, öğrencilerin derse katılımının sağlanmadığı, öğrenciyi aktif kılacak etkinliklerin gerçekleştirilmesinde yeterli zamanın olmadığı, proje çalışması ve problem çözme gibi etkinliklerin çok az oranda yapıldığı ortaya çıkmıştır (Kılıç, 1996:32; Anıl, 1999:94). Örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin yalnızca üçte birinin ders içi etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olduğunu belirtmesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılanların, ders dışı etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma durumlarına ilişkin görüşleri Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4.Ders Dışı Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma Durumları

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		f	%	/	%	F	%	/	%
Cinsiyet	Bay	63	22.3	137	48.9	81	28.8	281	64.6
	Bayan	39	25.2	75	48.7	40	26.1	154	35.4
	Toplam	102	23.5	212	48.7	121	27.8	435	100.0
Branş	Sosyal Bil. Öğret.	25	19.6	60	48.0	41	32.4	126	29.0
	Sınıf Öğret.	77	24.8	152	49.2	80	26.0	309	71.0
	Toplam	102	23.5	212	48.7	121	27.8	435	100.0
Kıdem	0-5 yıl	8	19.0	23	54.8	11	26.2	42	9.7
	6-10 yıl	9	22.0	21	51.2	11	26.8	41	9.4
	11-15 yıl	9	19.1	24	51.1	14	29.8	47	10.8
	16-20 yıl	13	17.8	35	48.0	25	34.2	73	16.8
	20-Uzeri yıl	63	27.1	109	47.0	60	25.9	232	53.3
	Toplam	102	23.5	212	48.7	121	27.8	435	100.0
En Son Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	12	17.6	34	50.0	22	32.4	68	15.6
	Eğitim Enstitüsü	42	26.6	72	45.6	44	27.8	158	36.3
	Öğretmen Okulu	12	22.7	28	52.8	13	24.5	53	12.2
	Eğitim Yük. Ok.	7	21.9	16	50.0	9	28.1	32	7.4
	Farklı Fakülte	9	22.5	21	52.5	10	25.0	40	9.2
	Açıköğretim Fak.	20	23.8	41	48.8	23	27.4	84	19.3
Toplam	102	23.5	212	48.7	121	27.8	435	100.0	

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tablo 4'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmen grubunun yarıya yakını (%48.7) ders dışı etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere "kısmen" sahip olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin %27.8'i ders dışı etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olmadığını belirtirken, %23.5'i ise zıt yönde görüş belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi hedeflerinde ifade edilen bilimsel davranışların kazanılabilmesi için, ders içinde ve ders dışında yapılan etkinliklerin bu yönüyle birbirini desteklemesi gerekir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ders dışı etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere "kısmen" sahip olduğu görüşünden hareketle ders dışı etkinliklerin söz konusu davranışları yeterli oranda kazandırmadığı söylenebilir.

Örneklem grubunun, ailelerle ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma durumlarına ilişkin görüşleri Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5.
Ailelerle Ortaklaşa Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları
Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma Durumları

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		F	%	/	%	/	%	/	%
Cinsiyet	Bay	54	19.3	140	49.7	87	31.0	281	64.6
	Bayan	32	21.1	76	49.2	46	29.7	154	35.4
	Toplam	86	19.8	216	49.6	133	30.6	435	100.0
Branş	Sosyal Bil. Öğret.	18	14.6	64	50.9	44	34.5	126	29.0
	Sınıf Öğret.	68	22.1	152	49.0	89	28.9	309	71.0
	Toplam	86	19.8	216	49.6	133	30.6	435	100.0
Kıdem	0-5 yıl	6	14.3	21	50.0	15	35.7	42	9.7
	6-10 yıl	7	17.1	21	51.2	13	31.7	41	9.4
	11-15 yıl	10	21.3	22	46.8	15	31.9	47	10.8
	16-20 yıl	10	13.7	39	53.4	24	32.9	73	16.8
	20-Üzeri yıl	53	22.8	113	48.7	66	28.5	232	53.3
	Toplam	86	19.8	216	49.6	133	30.6	435	100.0
En Son Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	9	13.2	33	48.6	26	38.2	68	15.6
	Eğitim Enstitüsü	34	21.5	76	48.1	48	30.4	158	36.3
	Öğretmen Okulu	12	22.6	27	51.0	14	26.4	53	12.2
	Eğitim Yük. Ok.	7	21.9	17	53.1	8	25.0	32	7.4
	Farklı Fakülte	7	17.5	20	50.0	13	32.5	40	9.2
	Açıköğretim Fak.	17	20.2	43	51.2	24	28.6	84	19.3
	Toplam	86	19.8	216	49.6	133	30.6	435	100.0

H.H.ŞAHAN/ SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN BİLİMSEL

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılanların yaklaşık yarısı (%49.6) ailelerle ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere "kısmen" sahip olduğunu ifade etmektedirler. Anketi cevaplayan öğretmenlerin %30.6'ı ailelerle ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olmadığını düşünürken, %19.8'i bu görüşü benimsememektedir.

Çocuğun istenen özellikleri kazanabilmesi için yapılan etkinliklerde aile ile işbirliği yapılması ve ev ortamının okulda öğrenilenleri pekiştirici özellikler taşıması gerekir. Araştırmaya katılan öğretmenler ailelerle ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışlara "kısmen" sahip olduğunu söylemekle bir anlamda, okul-aile işbirliğinin yeterlilik durumlarını da belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, çevre ile ortaklaşa etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma durumlarına ilişkin görüşleri Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6. Çevre İle Ortaklaşa Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma Durumları

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		/	%	/	%	/	%	/	%
Cinsiyet	Bay	51	18.3	139	49.3	91	32.4	281	64.6
	Bayan	33	21.4	75	47.9	46	30.7	154	35.4
	Toplam	84	19.3	214	49.2	137	31.5	435	100.0
Branş	Sosyal Bil. Öğret.	17	13.6	67	53.3	42	33.1	126	29.0
	Sınıf Öğret.	67	21.7	147	47.0	95	31.3	309	71.0
	Toplam	84	19.3	214	49.2	137	31.5	435	100.0
Kıdem	0-5 yıl	6	14.3	21	50.0	15	35.7	42	9.7
	6-10 yıl	7	17.1	21	51.2	13	31.7	41	9.4
	11-15 yıl	9	19.1	25	53.2	13	27.7	47	10.8
	16-20 yıl	10	13.7	39	53.4	24	32.9	73	16.8
	20-Üzeri yıl	52	22.4	108	46.6	72	31.0	232	53.3
	Toplam	84	19.3	214	49.2	137	31.5	435	100.0
En Son Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	9	13.2	34	50.0	25	36.8	68	15.6
	Eğitim Enstitüsü	34	21.5	74	46.8	50	31.7	158	36.3
	Öğretmen Okulu	12	22.6	26	49.1	15	28.3	53	12.2
Okul	Eğitim Yük. Ok.	6	18.8	18	56.2	8	25.0	32	7.4
	Farklı Fakülte	7	17.5	19	47.5	14	35.0	40	9.2
	Açıköğretim Fak.	16	19.0	43	51.2	25	29.8	84	19.3
	Toplam	84	19.3	214	49.2	137	31.5	435	100.0

Tablo 6'da görüldüğü gibi, örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin yarısına yakını (%49.2) çevre ile ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere "kısmen" sahip olduğu yönünde görüş bildirmektedir. Öğretmenlerin yaklaşık beşte biri (%19.3) ise bu konudaki görüşlerini "evet" seçeneğini işaretleyerek belirtirken, %31.5'i ise çevre ile ortaklaşa yapılan etkinliklerin ilgili özelliğe sahip olmadığı görüşündedir.

Çevre ile ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olduğunu belirten öğretmenlerin oranının az olması, içerikte yer alan konuları zamanında bitirme çabası nedeniyle bu tür etkinliklere çok fazla zaman ayrılmamasından kaynaklanabilir. Nitekim Anıl'm (1999) yaptığı araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%56.9) haftalık ders saati süresinin içeriğin kazandırılmasında yeterli olmadığı görüşünü paylaştıkları ortaya çıkmıştır.

Belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi sürecinde çevre ile ortaklaşa etkinliklerin düzenlenmesi öğrenme sürecini zenginleştirdiği gibi öğrenilen davranışların kalıcılığında da önemli bir rol üstlenmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık beşte birinin çevre ile ortaklaşa yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olduğunu ifade etmesi, bilimsel davranışlarla ilgili olarak belirlenen hedeflere ulaşmada çevre ile ortaklaşa yapılan etkinliklerin yetersizliğine ilişkin ipuçları ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği ve Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma İle İlgili Görüşlerinin Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre Sosyal Bilgiler ders içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma ile ilgili görüşlerinin karşılaştırılması Tablo 7'de sunulmaktadır.

H.H.ŞAHAN/ SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN BİLİMSEL

Tablo 7'de araştırmaya katılan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma görüşleri incelendiğinde, bay ve bayan öğretmen görüşlerinin farklılaşmadığını, benzer olduğunu göstermektedir [t (1.21) p> .05]. Ortalama puanlar, her iki grup öğretmenlerin de sosyal bilgiler dersi içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip "kısmen" sahip olduğu görüşünü ortaya koymaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği ve Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma İle İlgili Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	p
Bay	281	1.04	.38	433	1.21	.23
Bayan	154	.99	.38			

---

p> .05

Tablo 7'deki bulgulardan hareketle, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersini belirlenen boyutlar yönünden değerlendirmelerinde cinsiyetin etkili olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri branş değişkeni yönünden karşılaştırılması sonucunda elde edilen bulgular Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği ve Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma İle İlgili Görüşlerinin Branşa Göre Karşılaştırılması

Branş	N	X	S	Sd	t	p
Sosyal Bil. Öğrt.	126	1.12	.38	433	3.33*	.001
Sınıf Öğrt.	309	.99	.37			

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tablo 8 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasında ortalama puanlar açısından anlamlı bir farkm olduğu görülmektedir (t (3,33) p< .05). Ulaşılan istatistiksel sonuçlar, branş değişkeni açısından tüm öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin ilgili özelliğe "kısmen" sahip görüşünü paylaştıklarını ortaya koymaktadır. Ortalama puanlar, ilgili dersin belirlenen özelliklere sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerine göre daha az sahip olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi içeriği ve yapılan etkinliklerin bilimsel davranışları kazandırabilecek özelliklere sahip olma ilgili görüşlerini branş etkilemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan öğretmeni olmalarının gereği olarak, sosyal bilgiler dersine daha fazla hakim olması, sınıf öğretmenleri ile aralarındaki bu görüş farklılığının bir nedeni olabilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinin kıdeme göre karşılaştırılması sonucunda elde edilen veriler Tablo 9'da görselleştirilmiştir.

Tablo 9.Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği ve Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma İle İlgili Görüşlerin Kıdeme Göre Karşılaştırılması

	Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
Kıde 6	Gruplar arası	4	1.05	.26	1.84	.12
	Gruplar içi	430	61.43	.14		
	Toplam	434	62.48			

Kıdem değişkenine göre öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, değişkenler açısmdan gruplar arasmda anlamlı bir farkm bulunmadığı belirlenmiştir (F: 1,84; Sd: 4). Elde edilen bulgular tüm öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlardan hareketle, sosyal bilgiler dersinin belirlenen boyutlar açısından değerlendirilmesinde öğretmen kıdemlerinin bir etken olmadığı söylenebilir.

H.H.ŞAHAN/ SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN BİLİMSEL

Öğretmen görüşlerinin mezun olunan en son okula göre karşılaştırılması sonucunda elde edilen veriler Tablo 10'da görselleştirilmiştir.

Tablo 10.Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği ve Yapılan Etkinliklerin Bilimsel Davranışları Kazandırabilecek Özelliklere Sahip Olma İle İlgili Görüşlerin En Son Mezun Olunan Okula

	Varyans Kaynağı	Sd	KT	KO	F	p
En Son Mezun Olunan Okul	Gruplar arası	5	1.40	.28		
	Gruplar içi	429	61.08	1.14	1.97	.08
	Toplam	434	62.48			

En son mezun olunan okul değişkenine göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi içeriği ve yapılan etkinliklerin söz konusu özelliklere sahip olma ile ilgili görüşleri değerlendirildiğinde değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı ortaya konmuştur (F:1,97; Sd: 5). Elde edilen bulgular tüm öğretmenlerin benzer görüşlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum sosyal bilgiler dersinin belirlenen boyutlar açısından değerlendirilmesinde öğretmenlerin en son mezun oldukları okulların bir etken olmadığını ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen öğretmen görüşleri çerçevesinde, sosyal bilgiler dersi içeriği ve yapılan etkinliklerin (ders içi, ders dışı, aile ve çevre ile ortaklaşa yapılan) bilimsel davranışları kazandırabilir özelliklere yeterli derecede sahip olmadıkları söylenebilir. Araştırmada, ortaya konan bir başka ilginç sonuç ise, yapılan etkinliklerin sınıf ortamından uzaklaşmaya paralel olarak bilimsel davranışları kazandırabilir özelliklere sahip olma oranlarının düştüğüdür.

Örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin ilgili görüşleri incelendiğinde; cinsiyet, kıdem ve en son mezun olunan okul değişkeni açısından

anlamli bir fark olmadığı, branş aısmıdan ise anlamli bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle, öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerini branş etkilerken; cinsiyet, kıdem ve en son mezun olunan okulun etkilemediği söylenebilir.

Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak geliştirilen öneriler şunlardır:

1. Hedefler bazında bilimsel davranışları öğrencilere kazandırma rolünü üstlenen sosyal bilgiler dersinin içeriği de bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak şekilde belirlenmeli ve düzenlenmelidir.

2. Öğretmenler, bilimsel davranışların kazanılmasını desteklemek amacıyla, çocukları araştırmaya yönlendirmeli ve bu süreçte öğrencilere rehberlik etmelidir.

3. Bilimsel davranışların kazanılmasında ğretmen aile ile işbirliği yapmalı, okul öğrenmelerinin düzeyi arttırılmalıdır.

4. Sosyal bilgiler dersi program tasarısı, bilişsel alanda yer alan davranışların yanında, duyuşsal alana ilişkin davranışları da kazandıracak şekilde hazırlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anıl, Handan. (1999), **İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, Niyazi. (1994), **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. 5. Basım. Ankara.
- Kılıç, Durmuş. (1996), "İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin ğretmenlerin Görüşleri erevesinde Değerlendirilmesi." **ağdaş Eğitim**. 221:30-34.
- Yıldırım, Cemal. (199), **Bilimin ncüleri**. 13. Basım. İstanbul: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.